

עו"ש, עוד פיר"ת זכו, בשפת אמת: דקשה להבין החילוק, ולכאורה היה נ"ל כוונת ר"ת דמקנה חלק בהאם קודם שנחעברה, אבל בעובר נהי דקודם שנולד רשאי להטיל מזם אבל למכור להפקיע נתינה דבכור אסור. אך בסוף הדיבור משמע דר"ת מירר במקנה חלק אם, אחר שנחעברה, ויטעם החילוק מביאר באו"ז סי' ת"פ יבמקנה חלק באם החוק מן העובר לא מיהיזי כמפקיע בכור עצמו).

(ובחזו"א ק"ד ע"ב: דנראה דזה דוקא אם מוכר לו איזן הולד כשילד אבל אם מוכר לו כמו שהוא עכשיו וכשנולד גדל בדיקה לוקח וז"ל דמי שבחו שהבהמה של מוכר משבחת את האדון או שמחל לו שבחא דידה לא חשיב דשלב"ל, ובמ"ש"כ הנה"כ סי' ר"ט סק"כ אלא שאנו חוששין שימכור לו בלשון המורה שמיכר לו את האדון לשילד, ולפי"ז נראה בפסיקות הא דאמר לעיל מאי לאו אעובר היינו שמוכר את העובר כמו שהיא ואז א"צ שיקנה בהמה לעובר, וזה כשיטת הנה"כ סי' ר"ט לא כהקצ"ח שם, ועי"ז לקמן (ד' י"י ג"א). בשם ההבמה שלמה חז"ל שם ושמך דוקח). אבל בנמיק"ת מחלק, דהתם בסי' ר"ט מכר כל העובר ודמיא לטחיל של בהמה, משא"כ כאן מכר רק אזנו ומאן ימר דבשעת המכר כבר ניכר היה צורת אהן דבשביל זה יפקע קדושת בכור ממנו, וכו' (ב).

ובקרבן אשם: דרכ"א בסי' ש"ב ס"ל דע"כ לא אסרו תו' אלא בהמה לאדון הולד כיון דפי' אבר מיוחד יטעו ייסברו דהה"ד אם מקנה לו אהן הולד אבל אם מקנה לו בהמה שיהיה לו חלק בעובר סתם בזה ליכא למיחש, וטעמא נראה בשום דאי אמר אבר מיוחד יכול להיות הנברא חסר אותו אבר והוי כודאי דבר שלא בא לעולם, אבל אם מקנה לו חלק בעובר ובהמה הוא כמו חנטו פירות ומקנה לו פירות דקנה ואף שפסקין בחו"מ סי' ר"ט דאף אם בהמה מעוברת לא קנה ולא דמי לחנטו פירות כמו שכתב הסמ"ע שם הטעם, אבל למיגור היכא שמקנה לו בהמה לעוברת אטו שיקנה לו העובר בזה לא גזרין, דאף אם מקנה לו העובר א"ל דקני לא גזרין כהא. (ובש"י: דלפיר"ת יש לדקדק דכיון דליכא נפקותא אם מקנה לו הבהמה לאזני עובר או אם מקנה אזני האם, א"כ יליד למה הוציך רב מרי לכל זה להקנות את הבהמה לאזני עובר יהו"ל להקנות אזני הבהמה עצמו וטפי עדיף לעשות כן דלית בר תקלה ולא הפקעת קדושה ואפשר לומר דרב מרי היה ס"ל

כר"פ לעיל דרב התנא לא פליג ארב חסדא דרב הונא דאמר אפילו באהן סגי איירי בעובר, ור"ח ורבא באם, ומשורה רב מרי לא היה מקנה אלא העובר דשוחפות דידה דבכר ניקל סגי טפי מאם דבעי למקני להו דבר חשוב שעושה אותה נבילה וטריפה, ומשורה נענש ר"מ דחש על קנינו ולא עביר תקנתא באם דו"ק).

עו"ש, ולפי' הקונטרס זכו, בטל תורה: כוונתם מביאר ברא"ש, דלר"ת דפסק להלכה משיכה בנכרי קונה לא יתכן פי' הקונטרס דהרי רואין שמשך, ואפשר לתרץ לפי פיר"ת דלעיל דרב מרי הקנה אהן העובר ולא היה דשלב"ל כיון דמוכרו עתה, ועי' קצה"ח ונתה"מ סי' ר"ט, וכיון דבזה א"א במשיכה היו מעות קונות כמ"ש בהג"א פ' הזהב וסברי מילתא בעלמא קעבדי, וע"ה ברא"ש ס"ב ב'.

עו"ש, להזכיר ראי', בש"י: דכוונתם בזה דאלו לא הביא רש"י ראי' מפ"ב, היינו אומרים דסמך עצמו על מ"ש הש"ס בפ"ק דקידושין (ד' י"ד, ע"ב) דנכרי הואיל וכל קנינו בכסף ע"ש ברש"י ז"ל, אבל הקו' על רש"י בהזכירו ראי' מפ"ב ואדרבה משם תיובתא דמשם נראה דהלכה כר"י לגבי ר"ל ע"ש בקידושין בתו' ד"ה הואיל וכו' עי"ש, ועיין לקמן דף י"ג ע"ב, תוד"ה רב אשי, (ועי' בסי' ט"ו אי מתנה והפקר פוסק בבכורה). [טו].

ד"ה כהנים: (כזי להבין דברי התוס' נכתוב איך ה' הפדיון במדבר, הנה כל בכורי ישראל היו כ"ב אלף ומאתיים ושבעים ושלשה, וכל הלויים מכל חודש היו כ"ב אלף ושלש מאות, והכ"ב אלף לויים פדו הכ"ב אלף בכורי ישראל והשלש מאות לויים היו בכורים ולא פדו הישראלים כדי שיפקיעו א"ע וע"כ המאתיים ושבעים ושלש הוצרכו ליתן כאו"א חמש סלעים).

הוצרכו פדיון, בדרכי יושר: דקשה דא"כ כיון דהשלש מאות לויים פדו א"ע כ"א בחמשת שקלים א"כ אמאי יגרעו ממשוטי לויים, ויפדו את העודפים מבכורי ישראל ע"ל ד"ד תו' ד"ה אם, ונהירא שראיתי באיזה ספר שהקשה ע"ד תוס' דאמאי לא תירצו התו' עדיפא, דהג' מאות לויים היו ק"נ בכורים וק"נ פשוטים ונפדו זה בזה שהן קודמין לפדות את בני שבטן, ולכאורה י"ל עוד דאמאי לא תירצו דאותן ג' מאות לויים בכורים נפדו ע"י

(וכ' (ועי' ג"כ בשע"ק סי' ש"ב כעין סבור הנה"מ וזחז"א הנ"ל). ובמהרי"ם שיק יו"ד סי' שצ"ט מפלפל בדברי הנה"מ, גם בבי"צ יו"ד ח"ב סי' קכ"ז סק"ה, יבקהלות יעקב סימן א' כתב עפ"י המבואר בנמוק"י פרק אינן אסונא דף ס"ז גבי מוכר פירות דקל לחבירו שכתב שם טעמא דא"כ דבשב"ל משום דלא סמכא דעתיה ע"ש, וכן משמע פשוט הסוגיא רכ"מ דף ט"ז ע"ש, והא דבדבר שלא בא לעולם לא סמכא דעתיה אינו משום דאכתי לא חל הקנין שהרי בדבר שבא לעולם שפיר קונה אלאחר ל' וסמכא דעתיה, אלא דבדבר שאינו עכשו בעולם קים להו לחז"ל דא"י הקנין נעשה בגמריה דעת, מעתה י"ל דגם בלוקח עובר נהי דכשולקתו לשם בשר היה סמכא דעתיה מכל מקום כיון שלוקחו בחור בהמה יאכתי אין זה בהמה רק בשר שהיהיה אחיב בהמה לא סמכא דעתיה כמו בדשלב"ל ומשורה לא קנה (ומוכר ג"כ בביאורים ס"א ע"ש). ובת' בית שלמה יו"ד ח"ב סימן קצ"ה דבמשנת גא"י סימן נ"ח וסי' נ"ט האריך ליתן טעם הנק' ונחמר דאף אי נימא דבעלמא הוי עובר בדשלב"ל מיכ' מהני לענין מכירת העובר ככור דכמו דאמר ר"י כב"ב דאף המוכר לעובר ל"ק מ"מ בבנו קנה משום דדעתו של אדם קרוב אצל בני וגמר ומקנה היה במכירת העובר אע"ג דבעלמא ל"מ מ"מ לענין בכור מהני משום דודאי גמר ומקנה כמ"ש התוס' בעי"ז דף ע"א סוד"ה ר"א ע"ש שהאריך

ובת' בית שע"י יו"ד רש"י ת"א כד"ה ולפי"ז: דנראה דאם מחייב עצמו לפועל בחפץ עיקר שעבודא דפועל על החפץ רק דיכול לסלקו במעות, יהנה מביאר בחו"מ סימן ס' ס"ז דאף ראיין אדם מקנה דבשב"ל מי"מ יכול לחייב עצמו בדבר שלא בא לעולם עי"ש, ומעתה בגוי המקבל בהמה מישראל לספל בה ריטול חלק בהולדות אף שהולדות הוי דבשב"ל מכל מקום יכול הישראל לחייב עצמו לתת לו הולדות בשכר פעולתו יאף דמדי"ה יכול הישראל לסלקו בחפץ אחר לא גרע מבהמת ארענא דקילל בסימן ש"כ ס"ה דפטור מן הבכורה דחשיב יד נכרי באמצע, ואע"ג דיכול לסלק הגוי במעות מכל מקום כיון שעיקר שעבוד הגוי על הבהמות פטור מן הבכורה משום דכל כמה דלא סלקיה ידו שייכא בבהמה וכמ"ש רש"י בפסחים דף ר' ע"ש (ועי' ג"כ בת' נפש ח"י יו"ד ס' ס"ח גם בבי"צ גל"ל באות ג' וגם חן שם אי קונה העכרים העובר מטעם אימון קונה שבה בלי עי"ה).

פסורין הן עצמן: ע"ה ברש"י ד"ה כל שאינו.

כל שישנו, בשרש ישי: שמעתי מדרקים בשיבה
דבדשים דבר הלמד בק"ו אינו חוזר ומלמד בהיקש
ומורי נר"י הוה אמר דזה לא הוה מלמד אלא למעט בהמה
טהורה הוא דאתא, ול"נ דק"ו זה עצמו שלמד אדם אינו
אלא גילוי מילתא בעלמא עיין להתר"ה כהנים ולוים
פסור את עצמן מק"ו וכו' עיי"ש. ועוד נ"ל דזה לא הוה
קדשים דבכור בהמה טמאה הוה חולין גמורים כמ"ש
רש"י לקמן דף ט' ע"ש, (ועי"ה בריט"א ד"ב סע"א באריכות
בענין ההיקש. וגם לענין בהמה טהורה אי איתקש. וכע"ב שם
לענין נשים אי פטירין ג"כ מפט"ח ומבואר כ"ו באריכות
בביאורים סי' ט"ז עש"ה). וע"ע לקמן בשם רב ייבא.

לדידך דאמרת, בקרבן אשם: אבל לרבא לא קשיא זה.
דמקשינן בהמה טמאה לאדם מה בכור אדם פסור
אף בכור בהמה טמאה וא"כ לא איכפת לן באם יש לו שה
או לאו מ"מ פסור מבכור אדם.

דהוי' לי' שה וכו', ע"ה בש"מ ד', ובחזו"א ריש
דק"ה: י"ל לכאורה הו"ל להקשות באותה שעה
ליפקע לאחר מכאן לא. ובטל כל הק"ו. אלא דזה לא
קשיא לי', דמיסתבר שאין החידוש של שעה אלא דשל
לוים פטרי של ישראל אבל קדושת הלויים וניחותא
דבהמתן ניתן להם לדורות וכדאמר לקמן לדורית מנ"ל
בהיותן יהא, (ומ"מ בלא סברא אין האי קרא מספיק דאם
נימא דלא היתה קדושתן אלא לפי שעה בהוראה שעה לא שייך
למימר בהיותן יהא) אלא דקשיא ליה דאפשר דלויים שהיו
באותה שעה והיו להן שה שהיו ראויין למצות השעה ניתן
להם קדושה זו להן לדורות אבל בן לוי שלא היה במצות
השעה לא ניתן להן אותה קדושה. והן חייבין בפ"ח בין
במדבר ובין לדורותיהן. ושל לוי של לוי לא פטר כמ"ש
תו', ומסקי' דהוקשו הלויים זה לזה. ובכלל פחות מבין
חדש גם עוברין. וכן הא דפריך פחות מבין חודש לא
ליפטור היינו הוא דדורותיה דכיון דלא היה ראוי למצות
השעה לא ניתן להן קדושת ההפקעה למיפטור בכורה. וכן
הא דפריך אהרן שלא נמנה לא יפקע היינו אם יוליד
אח"כ וכן היכי שאינו פסור מפדיון הבן. ה"נ לא פטר
מפט"ח דהא מהיקש בהמה לאדם יליף פ"ח.

ובאמרי יושר: ד' ר' ע"ב כתב דאין לזה הכרח דמצי
למימר אה"נ וכמ"ש בש"מ אות ד' דכל הטעם
דלא משני אה"נ, משום דהיה לו בקבלה דפקעי.
(וברב ייבי על התורה, בליקוטים פ' במדבר: דקשה וילמא
אבי יליף מהיקשא מבכור אדם דהיינו כל שאינו בכור
אדם אינו בכור בהמה אף דלא הוה ליה שה, ואין יכול לומר
דטפי ניקש לבכור בהמה טהורה. זה אינו כיון דכבר ילפינן
ק"ו דלוי דהוה ליה שה דפטור מפט"ח ואז אי אפשר לדמות
לבהמה טהורה דלא נפטרי אף אי הוה ליה שר. ונראה לתרץ
בעוה"י"ת דהנה לכאורה קשה על רבא דלא יליף ק"ו גבי בהמה
אלא יליף בהיקש מאדם בהמה טמאה מ"מ קשה גיליף בהמה
טהורה מהיקש מבהמה טמאה כמ"ש הרא"ם ז"ל, אך צריך

שלוש מאות לויים בני שבטן והדר דינן כפשוטי לויים והיו
כ"ב אלף הראויים לפדות את בכורי ישראל. וע"ל (ד"ד)
ד"ה דלא. דלפי מ"ש א"ש דל"ק הנך תרי קושיות אבל
הקושיא ראשונה עדיין אינה מיושבת בזה. ונראה דלפי
מאי דהוי קיימינן דבכור לוי א"י לפטור א"ע. הוה ק"ו
להיפוך אם א"ע אינו פוטר ק"ו לישראל, ולקמן דמשמע
דאי לאו דיו וכו' הוה פוטר את ישראל היינו אליבא דאמת
דקיימינן הק"ו ודו"ק.

(ובש"ל: בפשוט י"ל הא מצינו דכהנים מקבלים תרומה ועכ"ז
חייבים בתרומת עצמן והתרומה שלהם. ועיין לקמן (מ"ז
ע"ב) כהן שמת והגיה בן חלל דעת הרא"ש דמחוייב להפריש
ה' סלעים והוא לעצמו ובכורי כהנים פטורים גם מהפרשה
וע"כ מהני לן הק"ו לפוטרו מהפרשה ג"כ. דאי לפוטרו רק
מנתינה לכהן אחר, אין אנו צריכים כלל להאי ק"ו ממה שפטור
את ישראל במדבר, הא בפשיטות הוה קו"ח אם בשל אחרים
נוטלין מכ"ש שהם לעצמן פטורין מליתן, דומיא מאי דאמרין
גבי בעל כהנת שפטור מליתן מתנות זרע והלחיים משום דכיון
דיהבי ליה אחריני מכ"ש שהוא פטור מליתן. עיין ביור' סי'
ס"א סעיף ח', ובטור"ז שם סק"י, וכן מבואר בב"ק (דף ק"ט.)
ובעירובין דף (כ"ה ע"ב). דקאמר ריב"ז הוא בשל אחרים אני
זוכה, בשל עצמי לא כ"ש עיי"ש. אלא הא וודאי הא דאיצטריך
לו הק"ו ממה שפטור את ישראל במדבר, היינו לפוטרו אף
מהפרשה ג"כ, א"כ לא סגי לנו לפוטרו מה דנ' מאות כהנים
פטור א"ע דילמא הפרישו כ"א ה' סלעים רק החזיקו לעצמן
כמו גבי תרומה והוא נכלל בתירוצם. (ועי' ברש"י ד"ה כל
שאינו). אבל הנראה לתרץ, (י"ל לא כפי תירוצם). דהנה ריב"ז
אמר להשר דאותן ג' מאות בכורים הוה היינו לפי האמת
דידעינן דכהנים פטורים מחמת הק"ו אבל אם נאמר דכהנים
ולויים חייבים ולא הוה ס"ל הק"ו יש לנו לתרץ דמאותן ג'
מאות כהנים היו רק מאה וחמישים בכורים וק"נ היו פשוטים,
ולויים הפשוטים פדו את הככודים ולעולם כהנים ולויים ג"כ
חייבים, ע"כ קאמר הק"ו דהמה פטורים וממילא מוכרח ריב"ז
לומר דאותן ג' מאות היו לויים בכורים כלם. ומצאתי במרכבת
המשנה ח"א בסוף שם יעו"ש כאריכות נפלא (ועי"ג"כ שם לקמן
בפ"ח ריש (דנ"א). גם ברש"י ב"ד הסמוך ד"ה בכור בשם המ"ק.
וגם ברב ייבא עה"ת פ' במדבר דמפרש דכרי רש"י שם).

עו"ש, וכי תימה וכו', בק"א: דיש לדקדק דילמא משום
הכא לא מני להו משום ד"ל דנפדו כבר ביציאתם
ממצרים, ויש ליישב דא"כ דכבר נפדו, היו להם לפקע
קדושת בכורי ישראל כיון דכבר נפדו לא יהיה אלא פשוט
בן לוי אע"כ דלא נפדו עדיין וק"ל. (ועי' ברמב"ן הנ"ל
במשנה ודו"ק). (כא)

דף ד' ע"א

גמרא:

קח את הלויים: ע"ה בפתיחה להמסכתא ביאור קדושת
בכורים, כהנים ולויים, אימת הוה.

(כא) ובזרע יצחק, על משניות מתוך דהא צריך להבין למה בזמן הבית וכן בזמן הזה מחויבים כל בכורי ישראל לפדיון ולמה גם עכשיו לא
יהיה בן דיפטור הלויים את הבכורים והעורפים יתנו את הפדיון. וצ"ל הטעם בשלמא במדבר דכל ישראל ה' במקום אחד וגם היה להם מגין.
וא"כ ה' יכולים למנות את בכורי ישראל וגם כל שבט לוי לידע כמה העדף, משא"כ בא"י דהוה ישראל כחול הים וכוכבי השמים אשר לא יספר
מרב, וכש"כ בחולל דמפחדים בארבע כנסות הארץ א"א לידע כמה העדף מחמת זה כולם מחויבים לפדות א"ע, וכדאורי' אילו היינו יודעים
בכיוור שהלויים המה כמו בכורי ישראל ושרים הם באמת היו פטורים מפדיון, אך נעלמה מאתנו היריעה, אמנם בשכט לי גופא דבר ברור הוא